

Bakalářská práce

2011

Petr Šebek

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra filosofie a religionistiky

Bakalářská práce

Francouzská propaganda versus alžírský
národně osvobozenecý boj

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Martin Klapetek, Ph.D.

Autor práce: Petr Šebek
Studijní obor: Humanistika
Ročník: Čtvrtý

České Budějovice 2011

Prohlašuji, že svojí bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitá literatura a zdroje.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdání textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným stanovením zákona č.111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

17. března 2011

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Martinu Klapetekovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji Mgr. Tomáši Veberovi, Th.D. za konzultace nad formální stránkou bakalářské práce.

Obsah

Úvod	5
1. Vývoj islámu v alžírské oblasti	7
2. Islámští vůdci v Alžírsku	11
2.1 Ferhat Abbas.....	11
2.2 Ahmed Ben Bella.....	12
2.4 Belkássem Krím	13
3. Alžírsko-francouzská válka z alžírského pohledu.....	14
4. Alžírsko-francouzská válka z francouzského pohledu	22
Závěr	34
Seznam použitých zdrojů.....	36
Seznam použitých zkratk	39
Seznam příloh.....	40
Příloha I.....	41
Abstrakt.....	44

Úvod

Vedle studené války je dekolonizace nejvýraznějším fenoménem politických, hospodářských i společenských dějin 2. poloviny 20. století. Z koloniálních říší se postupně vydělovaly nové státy, především v Africe a v Asii. Alžírsko-francouzská válka, kterou se ve své práci budu zabývat je zhruba půl století starou záležitostí, nicméně se domnívám, že z hlediska religionistiky, politologie i historie je toto téma stále aktuální.

Otázku, kterou si bude tato práce klást, je jakým způsobem dekolonizace proběhla, jaký účinek měla na dění v obou státech a jaký vliv na dekolonizaci mělo náboženství. Alžírsko jsem zvolil, jelikož se od ostatních kolonií odlišuje. Dekolonizace zde probíhala daleko pomaleji a s většími problémy než v jiných koloniích. Proč? Této otázce se budu v práci také věnovat. Další otázky budou, jak se vlastně rodí stát a jak se stát mění, jakou roli sehrála propaganda a armáda v alžírsko-francouzské válce. Cílem práce je odpovědět na tyto otázky a vykreslit odlišnosti alžírského a francouzského pohledu na alžírský národně osvobozenecí boj a to i s jejich politickým pozadím.

Abych mohl na tyto otázky odpovědět, budu se muset vrátit ke středověké historii Alžírska a stručně ji nastínit v první kapitole. Zde ukáži, jakou roli hraje islám v tehdejší Alžírsku a jak se do této oblasti dostal, pak popíši stručnou historii do příchodu Francouzů v roce 1830. V další kapitole je třeba aspoň rámcově se seznámit s alžírskými vůdci a pochopit na jejich příkladě touhu a snahu po samostatném státu. Poslední dvě kapitoly se budou zabývat odlišnými pohledy na francouzsko alžírský konflikt. Pohled Alžírska je touha lidí po nezávislosti. Alžířany popohání touha po rovnocenných podmínkách lidí ve stejném, nejlépe vlastním státě a to i za cenu sáhnout k ozbrojenému konfliktu. Zatímco snahou Francie je udržet Alžírsko ve své koloniální moci. Ve francouzském pohledu dále ukáži, jak používají politici pro své zájmy propagandu a sílu armády. A jak se politika státu, kterému nevychází jeho snahy, dokáže proměňovat a bortit.

V práci jsem použil hlavně metody deskriptivní a komparativní, podle kterých se pokusím popsat a srovnat alžírský a francouzský pohled na společný konflikt a dokázat tím, že každé straně jde o něco jiného a oba pohledy mají jiné priority. Rozhodně se to pokusím srovnat zcela objektivně a nezaújatě.

Přepis vlastních jmen do češtiny je v případě Alžírska problém. Z tohoto důvodu jsem musel učinit transkripci jmen. V Alžírsku je úřední řečí arabština, ale převážná většina vlastních jmen je v evropském povědomí psána ve francouzské formě. Proto

jsem se i já rozhodl u vlastních jmen moderní doby a u většiny zeměpisných názvů¹ použít francouzsko formu podle Malika Rahala podle knihy RAHAL, M. *Ali Boumendjel (1919-1957): Une affaire française. Une histoire algérienne*. Paris: Les Belles Lettres, 2010. Co se týče starších arabských výrazů, tak byl použit přepis podle Miloše Mendela podle knihy PAVLICOVÁ, H.;HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*. 2. podstatně přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003.

Při psaní této práce jsem vycházel z dostupné české i zahraniční, převážně francouzské, literatury, která je uvedena v seznamu použitých zdrojů. Za základní považuji publikace od profesora Johna Iliffea, který je přední afrikanista na univerzitě v Cambridgi, doktora Zdeňka Beránka, což je pracovník Ústavu blízkého východu a Afriky UK FF, dále pak novinářek Dominiky Darbois a Evy Priesterové, které své publikace postavily na přímých svědectvích Alžířanů, dále také Jana Zvady a Luboše Taraby, kteří se zabývají novodobými francouzskými dějinami. Ze zahraničních autorů bych rád zmínil Maliku Rahala, který je výzkumníkem v historickém institutu na univerzitě v Nottinghamu. V neposlední řadě bych uvedl politologa a odborníka na islám Gillese Kepela.

¹ Francouzská forma nebyla použita u počestěných jmen jako Alžír, Kabýlie atd.

1. Vývoj islámu v alžírské oblasti

Na začátek této kapitoly je třeba říci, že se zde nebudu věnovat vývoji islámu přímo na území Alžírsko², toto území bude širší, jelikož islám se zde vyvíjí oblastně, jež geografické hranice Alžírsko poněkud přesahuje.

Po smrti proroka Muhammada v roce 632 n.l. se dalších 400 let uskutečňovala expanze arabské moci a islámského náboženství po celé severní Africe.³ V této době islám převládl všude na africkém severu.⁴ Hlavní síla muslimů však spočívala v ukázněném přesvědčení, jakým se vyznačují horlivci nové víry. Byzantští historici je popisují takto: „Sedí v prachu a jedí na koni. Jejich velitel je jedním z nich: neodlišují se podle hodností. Mají pevně stanovené časy, kdy se všichni modlí.“⁵

V roce 643 přivedl Amra ibn al-Ásem své jezdce na území dnešní Libye. Mohl postupovat i dále, ale jeho průnik zastavily spory ohledně nástupnictví uvnitř chalífátu.⁶ Výboje do severní Afriky se obnovily až v roce 665 n.l.⁷ Velitel arabské armády Uqba ibn an-Náfí dokázal ovládnout velkou část Tuniska⁸ a v jeho armádě se již nacházeli Berbeři⁹ obrácení na islám. Ale když chtěl pronikat na území dnešního Alžírsko, tak se mu postavily na odpor tamní kmeny Berberů,¹⁰ ovšem byly to kmeny křesťanské a někdy i judaizované podporované Byzantinci.¹¹ Uqba ibn an-Náfí byl poražen a dokonce v bitvě padl. Jelikož bylo třeba vydobyté území získat zpět, začalo nové období dobývání. V tomto období se Berbeři postavili na nejtuzší odpor, s jakým se Arabové setkali. Až počátkem 8. století muslimská armáda dobyla západní Maghrib a za tuto dobu většina Berberů přijala islám jako své náboženství.¹²

Muslimové málokdy nutili poražené, aby přijali jejich víru. Měli zájem hlavně na nastolení islámského sociálního řádu a věřili, že se mu jednotlivci postupně přizpůsobí.¹³ Na konci 8. století přibýlo arabských přistěhovalců a křesťané byli postupně vytlačováni z úřadů, což byl jeden z četných způsobů sociálního a hospodářského tlaku,

² Viz. Příloha I.

³ ILIFFE, J. *Afrika a Afričané*, s. 58.

⁴ Tamtéž, s. 58.

⁵ Tamtéž, s. 58.

⁶ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 17.

⁷ ILIFFE, J. *Afrika a Afričané*, s. 58.

⁸ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 18.

⁹ Berbeři je souhrnné označení pro africké národy v oblasti Alžírsko a Maroka

¹⁰ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 14.

¹¹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 18.

¹² FILIP, J. *Alžírsko*, s. 15.

¹³ ILIFFE, J. *Afrika a Afričané*, s. 59.

aby přijali islám. Mnozí Berbeři se obraceli na islám, aby unikli těžkým daním. V téže době se začalo oficiálně úřadovat už jen arabsky.¹⁴

Roku 740 došlo k berberskému povstání proti umajjovskému chalífátu. Četné berberské kmeny přijaly chárídžiju,¹⁵ což je nejstarší islámská sekta, která se postavila proti sunnitům i ší'itům, tato sekta si volila chalífu ze svého středu a mohl se jím stát kdokoliv, kdo žil v přísném souladu s islámem.¹⁶ Tuto odnož přijal i Ibn Rustum.¹⁷ Ten si založil vlastní stát na území západního Alžírsko. Správu vedli imámové (v tomto významu je to člověk, který je morálním vzorem, tuto funkci mohl vykonávat jakýkoliv zbožný muslim znalý rituálu),¹⁸ kteří zde vybudovali obchodní centrum¹⁹ ve městě Tahertu (dnešní město se nazývá Tiaret). Na východě Alžírsko se nacházel stát Aghlabovců, který byl formálně závislý na chalífátu pod vládou Abbásovců se sídlem v Bagdádu.²⁰ V roce 910 na území Alžírsko přicházejí Fátimovci, což byla dynastie ší'itských chalífů a svůj původ odvozovali od dcery Muhammada Fátimy.²¹ Fátimovci zde vládli prostřednictvím berberských místodržících Zíriovců, ošem Zíriovci se snažili vymanit z jejich vlivu a chtěli vládnout sami. Roku 1057 Fátimovci vyslali z Egypta bojovný kmen Banú Hilál, který postupně pronikal a pustošil do té doby úrodné části severní Afriky.²² Proti tomuto pustošení se postavili takzvaní Almorávidé, tato berberská dynastie vládla od roku 1061 do roku 1147.²³ Almorávidské hnutí vzniklo u kočovných Berberů Sanhádža. Sanhádžové byli většinou jen povrchní muslimové, a to až do druhé poloviny 11. století, kdy si jejich vůdci vyžádali hlubší poučení od rigorózních učitelů, například Abdalláha ibn Jásina.²⁴ Tímto poučením se vytlačili ší'itské a chárídžovské doktrinní prvky.

Nadvládu Almorávidů ukončila dynastie Almohádů, což byla také berberská dynastie vládoucí v severní Africe od roku 1121 do roku 1269, ale oproti Almorávidům, se snažili vrátit k ideovým zdrojům raného islámu. Almohádové v čele s vůdcem Muhammadem ibn Túmartem kritizovali almorávidskou právníkous přísnost a vyznávali osobní spiritualitu, kterou tehdy vnášeli do islámu mystikové. Tento Muhammad ibn

¹⁴ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 18.

¹⁵ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 15.

¹⁶ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 556.

¹⁷ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 16.

¹⁸ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 563.

¹⁹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 19.

²⁰ Tamtéž, s. 19.

²¹ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 543.

²² ILIFFE, J. *Afrika a Afričané*, s. 62.

²³ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 516.

²⁴ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 20.

Túmart byl prohlášen za mahdího²⁵ a vedl almohádovce do džihádu proti sanhádžským příslušníkům a proti všem porušením víry.²⁶ Almohádská vláda byla přísně islámská, křesťanství bylo potlačeno a k židům se almohádé chovali velmi netolerantně. Přespříliš rozlehlá almohádská říše začala upadat po porážce od křesťanských vojsk ve Španělsku v roce 1212.²⁷

V roce 1235 se od uvadající říše almohádů oddělil zajánovský stát²⁸ (Jiří Filip v knize Alžírsko uvádí, že to byl stát dynastie Abdalwadovců). Tento stát přetrval až do roku 1554. Zajánovský stát měl centrum ve městě Tlencem, zde byla vybudována první medresa, jež měla napomoci k navrácení ortodoxního islámu.²⁹

V 16. století na území Maghribu soupeřili Španělé a Osmané zvláště o obchodní vliv ve středomoří. Což znamenalo ovládat severoafrické přístavy u Středozemního moře, proto to byly hlavně námořní konflikty ve kterých často hráli vysokou měrou piráti. Pirát Chajruddín vzdoroval španělským útokům a dokonce dokázal dobývat nová území nejen na moři, ale i na souši.³⁰ Aby si zajistil delší životnost své vlády, stal se dobrovolně tureckým vazalem a jeho armáda byla posílena o několik tisíc pěšáků.³¹ Konflikt mezi Španělskem a Osmany skončil až v roce 1571 námořní bitvou u Lepanta. Osmané sice prohráli na moři, ale jejich državy (po usmíření se Španělskem v roce 1581) v severní Africe zůstaly až na malé výjimky nedotčené. Na konci 16. století Osmané vymezili hranice v severním Maghribu, které zůstaly, velmi podobné jako dnes.³²

Ve druhé polovině 17. století dochází ke konfliktu mezi alžírskými piráty a místovládci, kteří byli dosazeni osmanskou nadvládou. I když piráti tento konflikt vyhráli, tak jejich vláda nad Alžírskem trvala pouze do roku 1671.³³ Od tohoto roku se volí zástupce všech majitelů námořních lodí, pirátských i obchodních, s titulem *dej*, jako hlavní představitel státu.

Dejové dodávali do Francie velké množství obilí, ale nedostávali za něj často zapláceno, proto vznikala častá diplomatická rozepře mezi oběma státy. Jednu z těchto

²⁵ Máhdí – (v překladu Bohem správně vedený), je u muslimů postavou mesianistického typu. Má přijít napravit zkažený svět. v šíitském islámu patří toto očekávání k jádru víry, u sunnitů jde pouze o víru lidovou. Ta se výrazně projevila v Africe.

²⁶ ILIFFE, J. *Afrika a Afričané*, s. 63.

²⁷ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 22.

²⁸ ILIFFE, J. *Afrika a Afričané*, s. 64.

²⁹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 25.

³⁰ Tamtéž, s. 28.

³¹ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 17.

³² BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 30.

³³ Tamtéž, s.34

rozepří si Francouzi vzali jako záminku k rychlému útoku na Alžírsko.³⁴ Připlutí francouzského loďstva do Alžírsku připadá na 14. června 1830 a v červenci téhož roku poslední *dej* Báb Husajn kapituloval a předal svou moc ve prospěch francouzského krále Ludvíka Filipa.

³⁴ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 18.

2. Političtí vůdci v Alžírsku

V Alžírsku bylo mnoho politických vůdců, kteří se zasloužili o samostatnost. Tito vůdcové byli z různých vrstev společnosti, někteří se politikou zabývali před francouzsko alžírským konfliktem, jiní zase byli vyneseni do politiky vlivem okolností, například hrdinským bojem. Za svojí politickou činnost byli často pronásledováni, unášeni, zatýkáni a někdy dokonce popraveni, proto se většina vůdců před francouzskou armádou ukrývala v horách s partyzány nebo v zahraničí. Během i po konfliktu zastávali různé vůdčí funkce v politice, armádě, ve správě území a jiných postech. Níže jsem se snažil vyobrazit dva vrcholné politiky a jednoho představitele armády.

2.1 Ferhat Abbas

Ferhat Abbas³⁵ se narodil roku 1899 na severovýchodě Alžírska. Dosáhl vysokého vzdělání a chtěl provozovat vlastní lékárnickou praxi.³⁶ Politicky se angažoval už při svém studiu medicíny, dokonce se stal předsedou studentské organizace na vysoké škole v Alžíru.

Abbas už v letech 1942 až 1943 navrhoval, aby se v Alžírsku učinily reformy pro zlepšení životní úrovně a dále navrhoval, aby Alžířané měli vlastní ústavu a vlastní vládu v rámci federace s Francií, to vše bylo napsáno v Manifestu alžírského lidu.³⁷ Na jaře 1944 pod vedením Abbase byla založena strana *Demokratická jednota alžírského manifestu* (UDMA).³⁸ Jelikož reformy obsažené v manifestu nebyly uskutečněné, tak se UDMA rozhodla veřejně protestovat, za tyto demonstrace bylo její vedení v čele s Abbasem zatčeno. V roce 1946 byl Abbas i s kolegy propuštěn na základě amnestie.³⁹

V lednu 1956 se Abbas přidal k *Frontě národního osvobození* (FLN) a v srpnu téhož roku byl jmenován členem Národní rady alžírské revoluce (CNRA).⁴⁰ V dubnu 1958 se stává předsedou prozatímní vlády Alžírské republiky (GPRA), kvůli zdlouhavému vyjednávání s Francouzi v roce 1961, byl Abbas ve funkci předsedy GPRA nahrazen Jusufem Ben Cheddou.⁴¹

³⁵ Viz. příloha I.

³⁶ PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko nultá hodina*, s. 76.

³⁷ RAHAL, M. Ali Boumendjel (1919-1957): Une affaire française. Une histoire algérienne, s. 20.

³⁸ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 22.

³⁹ RAHAL, M. Ali Boumendjel (1919-1957): Une affaire française. Une histoire algérienne, s. 21.

⁴⁰ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 78.

⁴¹ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 44.

2.2 Ahmed Ben Bella

Ahmed Ben Bella⁴² se narodil roku 1916, ve vesnici Maghnia na severozápadě Alžírsko⁴³ do rodiny súfijských muslimů (mystických muslimů jež mají nekonformní myšlení, jednání a duchovní zkušenosti, které mají vést k bezprostřednímu sblížení nebo dokonce splynutí s Bohem).⁴⁴ V Tlemcemu studoval na střední škole a poté nastoupil do francouzské armády. Ben Bella odešel z armády v roce 1945 a ihned potom začal pracovat v alžírském hnutí za svobodu.⁴⁵

Ben Bella pomalu poznával, že Alžírsko své nezávislosti nedosáhne jinak než ozbrojenou silou. Proto spoluvytvořil *Polovojenskou tajnou organizaci* (OS), která se snažila získávat finanční prostředky na nákup zbraní. Dokonce se sám dopustil trestné činnosti loupeže, za což byl odsouzen do vězení.⁴⁶ V roce 1952 Ben Bella odjel do Egypta, zde se mu povedlo přesvědčit prezidenta Gamala Násira, aby podporoval alžírský národně osvobozenecý boj. Proto začal orientovat Alžírsko zahraničněpoliticky na Egypt.⁴⁷

V roce 1954 se Ben Bella stal jedním z vůdců FLN.⁴⁸ Jelikož FLN začala klást aktivní odpor, byl Ben Bella spolu s dalšími vůdci v říjnu 1956 zatčen.⁴⁹ V době svého věznění byl zvolen vicepremiérem alžírské národní vlády.⁵⁰ Po propuštění se Ben Bella za velké podpory alžírské armády stal dne 20.9.1962 předsedou alžírské vlády⁵¹ a roku 1963 byl zvolen prezidentem Alžírsko.⁵²

⁴² Viz příloha I.

⁴³ RAK, M. *Ben Bella, Ahmed*. Válka.cz [online]. Posl. úpravy 29.6.2006, [cit. 2011-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Ben-Bella-Ahmed/t/42041>>.

⁴⁴ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 602 - 603.

⁴⁵ RAK, M. *Ben Bella, Ahmed*. Válka.cz [online]. Posl. úpravy 29.6.2006, [cit. 2011-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Ben-Bella-Ahmed/t/42041>>.

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ Tamtéž

⁴⁸ Tamtéž

⁴⁹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 79.

⁵⁰ RAK, M. *Ben Bella, Ahmed*. Válka.cz [online]. Posl. úpravy 29.6.2006, [cit. 2011-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Ben-Bella-Ahmed/t/42041>>.

⁵¹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 99.

⁵² RAK, M. *Ben Bella, Ahmed*. Válka.cz [online]. Posl. úpravy 29.6.2006, [cit. 2011-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Ben-Bella-Ahmed/t/42041>>.

2.4 Belkássem Krím

Belkássem Krím začínal jako tajemník jedné malé obce a velmi znepokojoval francouzské úřady. V Alžírsku žil nelegálně od roku 1947 a v roce 1949 a 1950 byl francouzskými tribunály odsouzen k smrti ovšem v nepřítomnosti.⁵³ a jelikož se ho francouzským úřadům nepodařilo dopadnout, tak se Belkássem Krím stal organizátorem a velitelem alžírských partizánských pluků a v roce 1958 ministrem zahraničí v prozatímní alžírské vládě.⁵⁴

⁵³ RAK, M. *Ben Bella, Ahmed*. Válka.cz [online]. Posl. úpravy 29.6.2006, [cit. 2011-03-08]. Dostupný z WWW: <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Ben-Bella-Ahmed/t/42041>>.

⁵⁴ Tamtéž, s.79

3. Alžírsko-francouzská válka z alžírského pohledu

Alžírská revoluce začala oficiálně 1. listopadu 1954. Správnější by však bylo říci, že v tento den revoluční alžírské síly vystoupily z ilegality a zahájily otevřený boj.⁵⁵ Jelikož již 8. května 1945 došlo zejména ve městě Sétif⁵⁶ k alžírským demonstracím za svobodu, které byly francouzským vojskem krutě potlačeny. Událost si vyžádaly na 1500 alžírských obětí, zatímco příslušníků cizinecké legie padlo pouze 104,⁵⁷ a vyvolala reakci, jež aktivovala alžírské politicko osvobozené síly.⁵⁸

V roce 1947 přijala francouzská vláda takzvaný organický statut pro Alžírsko.⁵⁹ Na jeho základě bylo zřízeno Alžírské shromáždění, orgán, který fakticky neměl žádnou pravomoc. Voleb do tohoto shromáždění se tehdy účastnili muži, rozdělení do dvou kategorií. První se skládala z obyvatel francouzského původu okolo půl milionu Evropanů, ti si zvolili 60 poslanců. Druhá se skládala z muslimských voličů okolo milionu Afričanů, ti si volili taktéž 60 poslanců. Tudíž přes 8 miliónů Alžířanů bylo zastoupeno stejným počtem poslanců jako 1 milión Francouzů. Ale již roku 1948, po skandálních volbách do prvního Alžírského shromáždění, se vytvořila *Polovojenská tajná organizace Organisation spéciale* (OS), jež si vytkla za cíl osvobodit Alžírsko ozbrojeným bojem, když všechny ostatní prostředky zklamaly.⁶⁰ Tento bojový orgán se opíral o strukturu *Parti du peuple Algérien* (PPA) strany *Alžírského lidu*, zakázané francouzskou vládou.⁶¹ Štvána od roku 1949 policií, která systematicky používala, různých forem teroru, část bojovníků OS se uchýlila do hor a spojila se s partyzány.

S přímou akcí však museli bojovníci OS vyčkat do ledna 1954, kdy se zhroutila strana *Hnutí za vítězství demokratických svobod Mouvement pour le Triomphe des Libertés Démocratiques* (MTLD) (někdy též nazývána Hvězda severní Afriky). V listopadu 1946 bylo v Alžírsku založena MTLD, do jehož čela byl postaven Messalí Hádž.⁶² Ten byl však v roce 1952 deportován do Francie, kde byl přiměn ke kolaboraci. Za to byl s dalšími činiteli z MTLD vyloučen.⁶³

⁵⁵ DARBOIS, D. *Alžírské drama*, s. 41.

⁵⁶ Viz příloha I.

⁵⁷ MACDONALD, P. *Cizinecká legie*, s. 107.

⁵⁸ OPLUŠTIL, V. *o francouzsko – africkém společenství*, s. 51.

⁵⁹ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 23.

⁶⁰ Tamtéž, s. 24.

⁶¹ DARBOIS, D. *Alžírské drama*, s. 42.

⁶² FILIP, J. *Alžírsko*, s. 24.

⁶³ PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko multá hodina*, s. 57.

MTLD vzešla podobně jako OS z bývalé PPA a byla ve své době nejvýznamnější z politických stran a jediná měla kontakt se všemi vrstvami obyvatelstva. Když MTLTD zanikla, přešla řada jejích předních činitelů na stranu revolučních organizací. Právě rozpad MTLTD umožnil vytvoření širokého národního seskupení, sdružujícího všechny protifrancouzské tendence.⁶⁴

Jinou velkou organizovanou skupinou byla strana Ferhata Abbase *Demokratická unie alžírského manifestu Union démocratique du Manifeste algérien* (UDMA), tato strana byla podporována i muslimským duchovenstvem ulamá⁶⁵, „(arabský singulár je álim a plurál je ulamá - duchovenstvo) slovo je odvozeno od ilm – znalost, vědění (...). Sémanticky je ulamá termín pro vrstvu teologických právních autorit vzdělaných v islámských vědních disciplínách s právem interpretovat svaté texty. (...) álim není prostředníkem mezi muslimem a Bohem. Obecně pro islám platí jednota duchovního a světského, neexistuje vyhraněná dualita státu a církve. Církev jako instituce v islámu neexistuje, (...). Ulamá se vyvinuli pod tlakem reality: jako státoprávní systém a oficiální ideologie musel islám reagovat na změny spjaté s rozvojem chalífátu. Vznikla vrstva uznávaných autorit, považovaných za nejlepší znalce islámu, kteří měli právo interpretovat a obohacovat doktrínu. Ulamá se zabývali exegezí koránu a tradic a systematizací šari’y pomocí spekulativních metod analogie, idžtihádu a konsensu. Vytvářeli právní vědu (...), interpretovali a klasifikovali povinnosti muslima vůči Bohu i celou sféru sociálních vztahů. Problémy teologie se zabývali jen okrajově.“⁶⁶ Ulamá měli za cíl rozvoj studia a oživení islámu v Alžírsku.⁶⁷ Korán byl tehdy jediným velkým dílem v arabském jazyce, jehož studium bylo umožněno ve větší míře a náboženské školy jako jediné mohly legálně vyučovat v arabském jazyce. Je ovšem chybné uvěřit tehdejšímu francouzskému tvrzení, že tato válka je náboženského charakteru nebo jak Francouzi ve svém dobovém tisku říkají: „fanatická válka za vítězství islámu“.⁶⁸ Začátkem roku 1955 byla organizace UDMA rozpuštěna.⁶⁹

Představitelé alžírského lidu pracující v ilegalitě tuto situaci správně pochopili a bez váhání se pustili do přípravy ozbrojeného povstání. Ve všech hlavních horských oblastech se soustřeďovaly vojenské síly. V Constantine⁷⁰ roku 1954 vydali Murát Did-

⁶⁴ DARBOIS, D. *Alžírské drama*, s. 43.

⁶⁵ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 23.

⁶⁶ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 535.

⁶⁷ PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko nultá hodina*, s. 58.

⁶⁸ Tamtéž, s. 58.

⁶⁹ Tamtéž, s. 58.

⁷⁰ Viz příloha I.

úš a Júsuf Zírút první výzvu k ozbrojeným akcím. Po jejich boku stáli muži revoluce, Lachrad Bentobbál - ministr vnitra, Abdefáfíd Bússúf - ministr dopravy a spojů a Belkássem Krím - ministr zahraničních věcí.

V červnu 1954 se v naprosté tajnosti sešli v Alžírsku delegáti všech alžírských krajů. Mezi nimi byli zejména Belkássem Krím - odpovědný za Kabýlii, Ben Búlajd - odpovědný za Aurás-Nementšas, Mohammed Búdiáf - odpovědný za jižní Constantine, Rabáh Bítat - odpovědný za město Alžír, Murát Dídúš - odpovědný za severní Constantine, Larbi Ben M'Hídí - odpovědný za Oran. Z těchto osob se vytvořil takzvaný *Výbor šesti Comité Revolutionarie d'Unité et d'Atiction* (CRUA) (někdy též nazývaný Revoluční výbor jednoty a akce). Ben Bella, Ajt Ahmed a Mohammed Chidr žili v té době v Káhiře, kde z pověření OS kladli základy propagační kampaně, jež měla pro boj alžírského lidu získat arabské země.⁷¹ Búdiáf byl pověřen od CRUA, aby udržel styk s Ben Bellou a jeho druhy. Současně měl zajišťovat úzkou součinnost všech složek tvořících CRUA.

Druhá schůze CRUA se konala 10. října 1954 opět v Alžíru. Bylo na ní rozhodnuto o datu vypuknutí ozbrojeného povstání 1. listopadu. Kromě toho bylo rozhodnuto, že revoluční hnutí, beroucí do svých rukou osud Alžírsko, se bude napříště nazývat *Fronta národního osvobození Front de Liberation National* (FLN) (občas také nazývaná Revoluční organizace alžírského lidu).⁷²

V září 1955 prohlašuje 61 poslanců alžírského zemského parlamentu, že „drtivá většina obyvatelstva se hlásí k alžírským národním ideám“ a požadují utvoření demokratické a sociální Alžírské republiky.⁷³ V březnu 1956 prohlašuje vůdce ulamá El-Madaní, že „boj v Alžírsku není povstání, ale národní revoluce“. V dubnu téhož roku vydává Abbas prohlášení, ve kterém praví, že národní zájmy alžírského lidu si žádají poskytnutí nezávislosti a ustavení demokratické Alžírské republiky.⁷⁴

V Alžírsku se také používaly „teroristické“ sebevražedné jednotky tzv. Fidá'ijúnové (v tomto významu je to bráno jako oběť bez náboženského kontextu, to jest jako bojovník nebo partyzán).⁷⁵ Tyto jednotky měly za úkol pomocí bombového útoku odstranit vysoké činitele ať už Francouze nebo kolaborující Alžírany. Bombové útoky ve velkých městech, měly na počátku války vnést do řad Francouzů nejistotu a zmatek.

⁷¹ DARBOIS, D. *Alžírské drama*, s. 47.

⁷² Tamtéž, s. 45.

⁷³ PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko nultá hodina*, s. 90.

⁷⁴ Tamtéž, s. 91.

⁷⁵ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 544.

Aby i francouzští činitelé viděli, že nejsou chráněni nikde na celém území Alžírsko a že v celé zemi pro ně neexistuje bezpečné místo.⁷⁶ Navíc tyto útoky měly vázat francouzské jednotky ve městech a tím odlehčit frontě. Normální vojenské jednotky se často musely stát jednotkami policejními. Jestliže byl fidá'íjún chycen, byl buď na místě zabit nebo umučen k smrti, zřídka se fidá'íjún dostal před soud, ale když se tam dostal, tak nebránil svoji osobu, neprosil o milost ale hájil svou alžírskou vlast.⁷⁷

V srpnu 1956 se v alžírském údolí Summán konal další kongres revolučních sil, na němž se sešli všichni hlavní představitelé revoluce.⁷⁸ Tento kongres měl zcela mimořádný význam. Představuje první etapu toho, co lze nazvat legalizací alžírské revoluce. Politický program, který kongres přijal je takovito: cílem boje je dosažení národní nezávislosti, jde o válku osvobozenecou, nikoliv jak se tvrdí ve Francii nechceme obnovit feudální Alžírsko, válka není náboženská a není ani rasovým bojem. Naopak, feudalismus byl uměle udržován koloniálním systémem a nové, nezávislé Alžírsko bude demokratickou a sociálně spravedlivou republikou, v níž budou mít všechny náboženské i národnostní skupiny stejná občanská práva.⁷⁹

Kongres přijal několikero usnesení. Jedno se týkalo všeobecné organizace FLN, další upřesňovaly působení *Národně osvobozenecé armády alžírského lidu Armée de Libération National algérienne (ALN)*.⁸⁰ Jiné usnesení známé od té doby pod názvem Platforma ze Summánu je základem ideologie a praktické činnosti FLN.⁸¹

Kongres vytvořil dva orgány pro vedení povstání. První orgán *Národní rada alžírské revoluce Conseil National de la Révolution Algérienne (CNRA)*, složenou z 34 členů. CNRA se stala nejvyšším orgánem revoluce, řídícím národně osvobozenecou válku a ztělesňujícím suverenitu alžírského lidu. Druhý orgán *Koordinační a výkonný výbor Comité de Coordination et d'Exécution (CCE)*, složený s 5 členů, představoval výkonnou moc. Jeho složení bylo utajeno.⁸²

V srpnu 1957 se konalo v Káhiře první oficiální zasedání CNRA. Během něhož byl počet členů CCE zvýšen z 5 na 7 a počet členů CNRA z 34 na 54.⁸³ Vývoj řídicích orgánů byl nutný, protože alžírská revoluce se značně rozrostla. Stejně důvody vedly o rok později, 19. září 1958, k rozpuštění CCE a k vytvoření *Prozatímní vlády Alžírské*

⁷⁶ PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko nultá hodina*, s. 120.

⁷⁷ Tamtéž, s. 121.

⁷⁸ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 77.

⁷⁹ PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko nultá hodina*, s. 92.

⁸⁰ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 78.

⁸¹ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 42.

⁸² DARBOIS, D. *Alžírské drama*, s. 46.

⁸³ Tamtéž, s. 46.

*republiky Gouvernement Provisoire de la République Algérienne (GPRA).*⁸⁴ To již byl aparát FLN tak rozsáhlý a významný, že nemohl být řízen pouze koordinačním výborem. Bylo nutné zřídit skutečná ministerstva.

Meziministerský válečný výbor byl v trvalém styku s generálním štábem, který řídil veškeré bojové operace na celém alžírském území.⁸⁵ Výbor se skládal ze tří osob: Belkásema Kríma, Lachdara Bentobbála a Abdefáfida Bússúfa. Každý z nich vedl vedle toho ještě jedno ministerstvo.⁸⁶

Bússúf vedl ministerstvo dopravy a spojů, které mělo velmi významnou funkci vzhledem k značnému rozptýlení národně osvobozené armády. Telekomunikační systém byl jedním z druhů činnosti, jejíž utajení bylo zvláště pečlivě střeženo. Dalo by se o něm říci, že díky velmi moderní technice pracovalo velmi obdivuhodně. Generální štáb každý den předával ministerstvu ozbrojených sil komuniké obsahující zprávy o všech operacích, k nimž došlo na celém alžírském území během předchozího dne.

Bentobbál byl ministrem vnitra. Jeho ministerstvo mělo na starosti politickou a administrativní organizaci uvnitř Alžírsko. Bentobbál současně odpovídalo za činnost tří federativní organizací ve třech zemích, kde se nacházela velmi početná menšina alžírského obyvatelstva, ve Francii, v Tunisku a v Maroku. Vzhledem k válečnému stavu byla činnost federace ve Francii, řídicí akce 400 000 Alžírčanů pracujících ve Francii (Dominika Darboisosová uvádí ve své knize *Alžírské drama* počet 400 000 Alžírčanů, zatímco Maurice Pons v knize *Noční jízda* uvádí 500 000 Alžírčanů), přísně konspirativní.

Belkásem Krím odpovídal za ministerstvo zahraničních věcí. Alžírská prozatímní vláda udržovala styky nejen se zeměmi, které ji uznaly, ale i s těmi, které sice vládu oficiálně neuznaly, připouštěly však na svém území FLN. Tuto činnost představitelů GPRA na celém světě dodávalo prozatímní vládě nespornou mezinárodní aktivitu. Ministerstvo sociální péče, které se staralo o uprchlíky, raněné, staré občany a o národní výchovu. Ministerstvo informací, zajišťovalo styk s tiskem a řídilo propagandu na všech jejích formách. Ministerstvo informací zastupovalo FLN na mezinárodních konferencích. Ministerstvo financí, jehož hlavní funkcí bylo zajišťovat prostředky pro rozpočet.

Každé ministerstvo disponovalo vlastní budovou a mělo svůj vlastní aparát. V čele GPRA stál Ferhat Abbas, který měl dva náměstky: Belkásem Kríma a Ben Bellu.

⁸⁴ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 89.

⁸⁵ DARBOIS, D. *Alžírské drama*, s. 47.

⁸⁶ Tamtéž, s. 47.

Ve vládě bylo dále pět státních ministrů: Mohammed Saíd, Hosít Ajt Ahmed, Mohammed Chidr, Mohammed Búdiát a Rabáh Bítat.⁸⁷ Vedle GPRA existovaly v rámci FLN další tři organizace. Každá měla přesně vymezené úkoly. To vše dodávalo tehdejší mladé alžírské republice ráz zcela moderního státu.

ALN prodělala podobný vývoj jako politicko administrativní systém, který mohl být vytvořen díky akcím. K 1. listopadu 1954 disponoval Výbor šesti zhruba 3000 ozbrojenými muži. Výzbroj se skládala pouze z loveckých pušek a drobných bodných zbraní. V srpnu 1956 měla alžírská osvobozená armáda ve svých řadách už na 50 000 mužů. Od té doby její početní stav stále stoupal: v lednu 1957 na 80 000, v září 1958 na 130 000 a v srpnu 1960 na 180 000 mužů. Stav francouzské armády byl během této doby zvýšen na 700 000 mužů.⁸⁸

Nebylo by však správné hodnotit jen početní stavy armád stojících proti sobě. V úvahu je nutno vzít i jejich výzbroj, jejich strukturu, úroveň důstojníků, bojové zkušenosti. To vše zaznamenalo na straně ALN rovněž značný pokrok. Možnosti bojových akcí ALN posílily zbraně a munice ukořistěné v bojích. Celé prapory ALN byly vyzbrojeny francouzským materiálem.

Unifikace výzbroje uvnitř ALN zaznamenala velmi důležitou etapu ve vývoji ALN. Odpovědní alžírští činitelé jí věnovali mnoho péče.⁸⁹ ALN operovala na území, které výborně znala a byla složená z mužů zvyklých na podnebí a bojujících za svobodu. Již tím byla dána její velká síla rostoucí ze dne na den.

Být členem armády bylo pro mladého Alžířana tím nejvyšším vyznamenáním, cílem, o něž všichni usilují. Ti, kdož ho ještě nedosáhli, dělali vše, aby co nejdříve byli do armády povoláni.⁹⁰ Povoláný bojovník se nazýval mudžáhid, což je v tomto smyslu název pro „partyzána či vojáka, který bojuje v osvobozené válce v teritoriu muslimského světa“.⁹¹ Mudžáhid má podle vojenské příručky, jež každý voják při vstupu do armády dostal, usilovat o tyto povinnosti:

- 1) usilovat ze všech sil o zničení nepřátelských sil.
- 2) v boji proti nepříteli v nejvyšší míře uplatňovat pohyb, rozptyl a znovu seskupení vojsk.

⁸⁷ DARBOIS, D. *Alžírské drama*, s. 49.

⁸⁸ Tamtéž, s. 50.

⁸⁹ Tamtéž, s. 51.

⁹⁰ Tamtéž, s. 52.

⁹¹ PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*, s. 598.

- 3) v nejvyšší míře usilovat o upevnění našich jednotek z hlediska materiálního, morálního a technického.
- 4) přes všechny překážky neustále rozvíjet národně osvobozenecský boj.
- 5) neustále usilovat o spojení s velením, a je-li přerušeno, znovu ho navázat.
- 6) v nejvyšší míře usilovat o upevnění styku s civilním obyvatelstvem tak, aby se stalo silným a uvědomělým spojencem.
- 7) neustále rozšiřovat a zlepšovat systém zpravodajství o nepříteli pomocí civilního obyvatelstva. Ve vlastních řadách upevňovat ostražitost.
- 8) v nejvyšší míře usilovat o další zpevnění disciplíny ve vlastních řadách
- 9) v nejvyšší míře usilovat o upevnění bratrství a pocitu soudržnosti mezi bojovníky.
- 10) při ničení nepřátelských sil vyvarovat se přestupků a zneužívání moci, které odsuzují jak islám, tak mezinárodní konvence.⁹²

Důstojnictvo alžírského lidu můžeme rozdělit do tří kategorií. Prvá se rekrutuje z těch, kteří se zformovali a vysloužili si své hodnosti v horách jako partyzáni. Druhou tvoří ti, kteří získali vzdělání ve školách pro velitele, a konečně třetí se skládá z důstojníků a poddůstojníků, kteří přeběhli do ALN z francouzských sborů. K těmto dezercím docházelo ve značné míře zejména po roce 1957.

Na přelomu let 1956 a 1957 se udál několikaměsíční ozbrojený konflikt, jenž vešel veřejnosti ve známost jako „bitva o Alžír“.⁹³ Nejdříve Alžířané používaly pumové útoky a pak komanda ALN. Proti těmto složkám nasadila Francie svojí Cizineckou legii a po dlouhých měsících alžírský odpor ve městě zlomila.⁹⁴ Po prohraném boji se jednotky ALN přesunuly do Kabýlie a na hranice s Tuniskem.

V září 1958 se vedení FLN rozhodlo vytvořit Prozatímní vládu Alžírské republiky, jež byla ihned uznána řadou muslimských států. Francouzský prezident Charles de Gaulle⁹⁵ v roce 1959 poprvé uznal právo Alžířanů na sebeurčení.⁹⁶ Na to reagovala Prozatímní vláda Alžírské republiky zastavením bojů.

V červnu 1960 byla zahájena jednání mezi Francií a Prozatímní vládou Alžírské republiky, tato jednání se protáhla až do srpna 1961. Jednání byla tak zdlouhavá, jelikož se obě strany nedokázaly dohodnout na otázce Sahary, která skýtala mnoho nerostného bohatství.

⁹² PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko nultá hodina*, s. 166.

⁹³ Viz příloha I.

⁹⁴ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 82 a 83.

⁹⁵ Viz příloha I.

⁹⁶ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 43.

V srpnu 1961 reorganizovala Národní rada alžírské revoluce ve své prozatímní vládě postavení členů. Předchozí předseda Ferhat Abbas nahradil Jusuf Ben Chedda.⁹⁷ Vláda pak nastolila rozhodnější vyjednávací směr a na podzim 1961 Francie uznala Alžírsku právo na Saharu.

V březnu 1962 bylo v Evianu zahájeno závěrečné kolo jednání mezi Prozatímní alžírskou vládou a vládou francouzskou a obě strany se dohodly na referendum ve kterém by se Alžířané vyslovili ohledně návrhu na úplnou nezávislost země. Dne 1. července 1962 hlasovalo 99 % obyvatelstva Alžírsko za nezávislost⁹⁸ a o dva dny později tuto nezávislost formálně uznala i francouzská vláda.

⁹⁷ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 44.

⁹⁸ Tamtéž, s. 44.

4. Alžírsko-francouzská válka z francouzského pohledu

Ve Francii v roce 1954 tvořili vládní levicovou koalici radikálové, socialisté a gaullisté, s nimiž nový premiér Pierre Mendés-France společně sdílel některé názory na mezinárodní postavení Francie. Mendés-France při svém nástupu do úřadu slíbil, že urychleně ukončí konflikt v Indočíně a zbaví tak Francii těžkého břemene války.⁹⁹ Tento svůj cíl skutečně splnil, ale podařilo se mu uvrhnout svou vlast do neméně těžké a zdlouhavé války s Alžírskem.

Pod dojmem úspěšného vyřešení vleklého koloniálního problému v Indočíně přistoupil Mendés-France k nápravě složité situace v severní Africe. Na sklonku července 1954 navštívil Tunisko a v průběhu návštěvy přislíbil zavedení vnitřní autonomie Alžírsko. Dekolonizační úsilí koalice vyvolalo prudký odpor opozice i veřejnosti. Takže zůstalo jen u Mendés-Franceova slibu. Ve druhé polovině roku 1954 se nevráživost krajní pravice a vysokých funkcionářů vůči novým ministrům projevila v aféře s únikem informací. Jednalo se o prozrazení několika vojenských tajemství. Proces z roku 1956 sice tyto pomluvy vyvrátil, celá aféra se však stala předzvěstí bouřlivého vnitropolitického ovzduší v období pozdějšího alžírského konfliktu.¹⁰⁰ Za této situace vzplanul v listopadu 1954 s plnou intenzitou národní osvobozenecý boj alžírského lidu. Francie stála na prahu další koloniální války. Většina stoupců všech francouzských politických stran považovali Alžírsko za integrální součást Francie¹⁰¹ a odmítali právo Alžírčanů na sebeurčení. Proto když 1. listopadu 1954 vypuklo ozbrojené povstání, vláda Mendés-France se bez váhání rozhodla potlačit ho násilím a sám tehdejší ministr vnitra F. Mitterrand prohlásil, že „jedinou možnou formou jednání je válka“.¹⁰² A Mendés-France prohlásil 13. listopadu v Národním shromáždění „Pošleme do Alžírsko tolik vojsk, kolik bude třeba, a ještě víc. Nebudeme váhat ani dělat polovičatá opatření. Alžírsko je Francie. V této zásadní otázce nikdy neustoupíme.“¹⁰³

Smýšlení francouzského lidu na válku v Alžírsku bylo silně dáno francouzskou vládní propagandou, která pomocí rozhlasu a novin vykreslovala Alžírany jako náboženské fanatiky zabijáky a vrahy. 400 000 (Dominika Darbois uvádí ve své knize Alžírské drama počet 400 000, zatímco Maurice Pons v knize Noční jízda uvádí 500 000) Alžírčanů na území Francie byli ustavičně hledáno, pozorováno, podezíráno, kontrolová-

⁹⁹ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 172.

¹⁰⁰ KUDRNA, J. *Dějiny Francie*, s. 624.

¹⁰¹ MACDONALD, P. *Cizinecká legie*, s. 106.

¹⁰² TOURNOUX, J. R. *Secres d'état*, s. 100.

¹⁰³ KOLEKTIV, *Francouzští komunisté v boji proti válce v Alžírsku*, s. 56.

no a zatýkáno policií¹⁰⁴. V tomto smyslu vystoupili i politici, když ve veřejných sdělovacích prostředcích hlásali, že budou bránit francouzskou celistvost.

V lednu 1955 byl francouzským guvernérem v Alžírsku jmenován J. Soustelle. Počátkem února 1955 byla zahájena parlamentní rozprava o situaci v severní Africe. Nesla se ve znamení výpadů pravice proti africké dekolonizační politice Mendés-Franceova kabinetu a za nastolení pořádku v Alžírsku. Vládě, jejíž akcie mezi poslanci výrazně poklesly, byla v souvislosti s vývojem v severní Africe vyslovena nedůvěra. Řada politiků napříč politickým spektrem stále trpěla komplexem prohrané války v Indočíně, jelikož důstojnický sbor označil za hlavního viníka vojenského zhroucení v Indočíně právě nerozhodné a nejednotné politiky. A tuto chybu, v případě Alžírska, nechtěli politici opakovat.¹⁰⁵ Dne 6. února 1955 podal kabinet Mendés-France demisi.

Nový ministerským předsedou se koncem února 1955 stal pravicový radikál Edgar Faure. V průběhu roku 1955 pokračoval dekolonizační proces v severní Africe. Ale Alžírsko nikdo nepovažuje za kolonii, ale za přímou součást Francie, proto v březnu 1955 se vláda Faure rozhodla povolat zálohy. Ve francouzské politice vůči severoafrickým koloniím se stále výrazně střetávaly dvě různé tendence. Reformy a jednání, anebo tvrdší represe. Stále silněji se prosazovala koloniálně smýšlející politici, mezi nimi byl například i prezident R. Coty požadující nekompromisní zásahy proti povstalcům, zejména v Alžírsku. Po několika měsíčních jednání bylo na přelomu května a června 1955 dosaženo dohody o vnitřní autonomii Tuniska. Dne 2.3. 1956 byla udělena státní samostatnost Maroku a dne 20.3. 1956 Tunisku.¹⁰⁶ Události v Tunisku a Maroku vyvolaly rozkol mezi francouzskou společností, pravice odmítala výprodej kolonií a o to více se soustředila na alžírskou otázku. Této situace využil de Gaulle a navazoval tajné kontakty jak s vysokými politiky, tak i obnovoval styky s důstojníky francouzské armády. i díky němu se během let 1954-1956 podařilo přetvořit francouzskou armádu, operující v Alžírsku, v novou, víceméně samostatnou politickou sílu.

De Gaulle byl také podporován Francouzi, kteří žili v Alžírsku, takzvanými *ultras*, někdy též nazývanými *pieds noirs* neboli *černé nohy*.¹⁰⁷ V rámci posílení integrace s Francií vyhlásil Soustelle program správních a ekonomických reforem a koncem března 1955 přijal parlament zákon o výjimečném stavu v Alžírsku. V květnu vytvořili alžírští povstalci FLN a zahájili rozsáhlou ofenzívu. Stav francouzské armády v Alžírsku

¹⁰⁴ PONS, M. *Noční jízda*, s. 46.

¹⁰⁵ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 174.

¹⁰⁶ OPLUŠTIL, V. *o francouzsko – africkém společenství*, s. 69.

¹⁰⁷ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 175.

byl zvýšen na 100 000 mužů. Francouzi se zpočátku zdráhali využít oddílů cizinecké legie, která byla vyčerpána těžkými boji v Indočíně a snažili se zvládnout situaci prostřednictvím místních vojenských posádek. Cizinecká legie byla povolána až v polovině roku 1955.¹⁰⁸ Koloniální konflikt se prohluboval.

Na konci listopadu 1955 byla Faurově vládě vyslovena nedůvěra. Během 18 měsíců tak parlament absolutní většinou dvakrát vyslovil vládám nedůvěru, což podle ústavy vedlo k rozpuštění Národního shromáždění a předčasnému vypsání voleb na leden 1956. V těchto volbách prohrály nebo stagnovaly strany, které prosazovaly vyjednávání a dekolonialismus v Alžírsku. Na základě výsledku voleb se novým premiérem stal Guy Mollet.

Postavení Alžírsko mezi francouzskými koloniemi bylo výjimečné. Alžírsko bylo od roku 1830 francouzskou kolonií, velká část jeho půdy byla v držení francouzských přistěhovalců. Mezi Francií a Alžírskem existovaly nejtěsnější institucionální a ekonomické vazby, jaké neměly obdoby v jiných francouzských koloniích. Z devíti milionů obyvatel byl asi milion Evropanů, převážně Francouzů. Mnozí z nich se v Alžírsku už narodili, naopak ve Francii pracovalo na půl milionu Alžířanů. V argumentu, že Alžírsko je vlastně přímou součástí Francie, sehrávaly svoji roli i nedávné historické události, za druhé světové války sehrávalo Alžírsko specifickou úlohu při soustředování protivichystické opozice.¹⁰⁹ Důvody neústupnosti francouzské pravice vůči alžírskému národnímu osvobozeneckému hnutí byly ovšem mnohem prozaičtější. Blízké a rozvětvené zájmy francouzských monopolů, rozsáhlé investice v mnoha případech převedené z Indočíny, bohatá naleziště ropy, obrovské ovocné sady a plantáže vinné révy apod. Místní arabské obyvatelstvo představovalo mimořádně levnou pracovní sílu. To vše vedlo k teorii, že Francie bez Alžírsko nemůže hrát úlohu velmoci, proto Alžírsko bylo považováno za organickou součást Francie.¹¹⁰ Odpovědí Francouzů žijících v Alžírsku na národně osvobozené tendence alžírského lidu byl rostoucí šovinismus, rasismus a náboženská netolerance.

Armáda, policie, ozbrojené organizace, místní krajní pravice, *ultras*, masakrovaly v polovině padesátých let arabské obyvatelstvo, množily se atentáty, vraždy, mučení. Pokroková veřejnost ve Francii proti rostoucímu teroru v Alžírsku hlasitě protestovala. Mollet si byl velmi dobře vědom výjimečnosti alžírské otázky, jejíž řešení se vlastně

¹⁰⁸ MACDONALD, P. *Cizinecká legie*, s. 108.

¹⁰⁹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 65.

¹¹⁰ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 179.

mělo stát kořenem akceschopnosti jeho vlády.¹¹¹ Už v lednu 1956 vystoupil s příslibem ukončit koloniální konflikt v Alžírsku, mluvil o nutnosti uznat alžírskou osobitost a zavést politickou rovnoprávnost pro všechny obyvatele Alžírska. Současně se však jednoznačně vyslovil pro udržení a posilování nerozlučných svazků mezi Alžírskem a Francií. Na místo gaullisty Soustella, který otevřeně vystupoval jako spojenec *ultras*, jmenoval premiér ministrem rezidentem pro Alžírsko liberálního generála Georgese Catrouxe. Jeho úkolem bylo nalézt kompromisní řešení jednání s představiteli FNL. *Černé nohy* nesly ale uvedené změny s hlubokou nevolí. Při návštěvě Alžíru byl 6. února 1956 ministerský předseda Mollet v doprovodu generála Catrouxe přivítán divokými bouřemi a nenávisnými výpady hněvu od *ultras*, kteří na Molleta volali „Na šibenici“, „Do moře s ním“, „Ať žije armáda“ a házeli po něm rajská jablka. Za této situace ustoupil premiér nátlaku, odvolal Catrouxe a novým šéfem koloniální správy jmenoval socialistu Roberta Lacosta.¹¹² Třebaže Mollet nadále zdůrazňoval, že vládní linie spočívá v zastavení palby, volbách a jednáních, začínala se situace republikánské frontě vymykat z rukou. Lacoste dával absolutní přednost vojenskému řešení. „Já mám k dispozici kulky“, opakoval.¹¹³ Stejně jako mnoho vysokých politiků věřil, že příčina alžírského boje byla vyvolána ze strany arabských zemí, zejména od Násirova Egypta. Vláda Molleta, Mitterranda a Lacosta věřila, že FLN zasadila ránu, když vystupňovala operaci proti Násirovi. Vyslala výpravu do Suez, která skončila fiaskem. Tento neúspěch zmnohonásobil sílu FLN.¹¹⁴ Represe v Alžírsku rostly, konflikt se prohluboval. Vláda pasivně ustupovala nátlaku *ultras* a generálů. V takových podmínkách se začalo dařit i straně „Národní centrum nezávislých“, jejíž členové jako například Le Pen nebo Dides měli extrémistické názory.¹¹⁵ Krajní pravice zvedla hlavu i v samotném hlavním městě Francie. V Paříži se konaly demonstrace, množily se atentáty, podobný obrázek byl i na jiných místech ve Francii. Důstojnictvo a policie byla velmi benevolentní k demonstrantům a často měla velmi kladný ohlas na represe vůči Alžířanům.

Počátkem března 1956 proběhla v parlamentu rozprava o zvláštních plných mocích pro Molletovu vládu, jež by ji uvolnily ruce při prosazování vládní linie v Alžírsku.¹¹⁶ V průběhu dubna a května 1956 byly do Alžírska vyslány další vojenské síly, jejich počet tam dosáhl počtu v roce 1956 stavu 500 000 mužů. Lacoste prohláso-

¹¹¹ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 177.

¹¹² Tamtéž, s. 179.

¹¹³ FERRO, M. *Dějiny Francie*, s. 345.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 345.

¹¹⁵ KOLEKTIV, *Francouzští komunisté v boji proti válce v Alžírsku*, s. 56.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 8.

val, že do konce roku 1956 konflikt ukončí. Republikánská fronta, která ustupovala nátlaku zprava, ignorovala nebezpečí krajně pravicového převratu a odmítala spolupráci s levicí, se ocitla ve slepé uličce. Neústupnost francouzských vyjednávačů odmítajících uznat právo Alžířanů právo na nezávislost a trvajících na pouhé alžírské osobitosti v rámci spojení s Francií vedla k zhroucení tajných jednání se zástupci FNL v dubnu a v září 1956. V republikánské frontě se začínaly objevovat trhliny. Prohlubování konfliktu v Alžírsku vyvolávalo na jedné straně protest Francouzů, sympatizujících s Alžírskem a Alžířanů pracujících ve Francii, požadujících na vládě plnění jejích volebních slibů, na druhé straně ale sílily hlasy volající po revizi ústavy a po silné osobní moci. Stále častěji bylo vyslovováno jméno generála de Gaulla.

K rozbouření veřejného mínění ve Francii přispěly vedle zpráv o rostoucím násilí v Alžírsku také konkrétní činy Molletovy vlády, jejichž smyslem bylo oslabení vojenských a politických sil protivníka. V říjnu 1956 daly francouzské úřady v Alžírsku příkaz k zatčení a k únosu do Francie marockého letadla, na jehož palubě se přepravovali přední představitelé alžírské FNL v čele s Ben Bellou. Napětí mezi Francií a Marokem prudce stoupl.¹¹⁷ Na přelomu října a listopadu 1956 se Francie zapletla spolu s Británií a Izraelem do suezské krize - vojenského napadení Egypta. Záminkou byly okolnosti znárodnění Suezského průplavu, ve skutečnosti však Francie sledovala vlastní cíle. Jednalo se o vojenskou likvidaci zázemí, které díky politice prezidenta Násira bojovníci alžírské FNL ve spřáteleném Egyptě nacházeli.¹¹⁸ Po nátlaku USA a ultimátu SSSR, rozhodnutého umožnit svým dobrovolníkům zasáhnout do konfliktu po boku Egypta, se útočící strany sice stáhly¹¹⁹, mezi *ultras* a generalitou však prudce vzrostly šovinistické a protiarabské nálady.

Počátkem roku 1957 byl velitel 10. výsadkové divize generál Jacques Massu pověřen obranou hlavního města Alžíru vojensky ohrožovaného Fidá'ijúny.¹²⁰ V průběhu téměř půlroční bitvy o Alžír dosáhli sice Francouzi vojenského úspěchu, francouzská i mezinárodní veřejnost však byla hluboce znepokojena zvednutím vlny teroru a bezpráví organizovaných Massuovými výsadkáři.¹²¹ Tito výsadkáři se nazývali *paras* (parašutisté), byli to muži, podle Jana Zvady, kteří neviděli v zabíjení nic jiného

¹¹⁷ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 180.

¹¹⁸ ČAPEK, M. *2696 dní alžírské války*, s. 38.

¹¹⁹ FERRO, M. *Dějiny Francie*, s. 348.

¹²⁰ MACDONALD, P. *Cizinecká legie*, s. 115.

¹²¹ AGULHON, M. *De Gaulle Dějiny, symbol, mýtus*, s.11.

než sport a zábavu.¹²² „*Paras* pěstovali kult síly a odvahy, zabíjení Alžířanů proměnili v posvátný náboženský obřad, smrt povýšili na nejvyšší cíl a smysl lidského snažení.“¹²³ V únoru 1957 se vývojem v Alžírsku zabývalo XI. zasedání Valného shromáždění OSN. Vyzvalo k mírovému, demokratickému a spravedlivému řešení alžírské otázky a doporučilo přímá jednání mezi Francií a zástupci Alžírka.

Válka nesmírně zatěžovala francouzskou ekonomiku. Rozpočet na rok 1956 zahrnoval 200 miliard franků na vojenské výdaje, již v červnu však byla tato částka zvýšena na 300 miliard franků.¹²⁴ V roce 1957 stouply vojenské výdaje na 400 miliard franků. Úměrně k prohlubování vojenského konfliktu rostla inflace. Panika a spekulace v období suezské krize vedly ke zdražování pohonných hmot a dopravy. Všeobecné zvyšování cen nebylo doprovázeno růstem mezd, což vyvolalo počátkem roku 1957 novou vlnu stávek. To mělo za následek opět změnu francouzské vlády.

Až počátkem listopadu byla vytvořena vláda pod vedení pravicového radikála Félix Gaillarda d'Aimé. Jeho koalice svědčila nejen o hloubce politické krize ve Francii, ale byla především důsledkem nových ambicí stran *Francouzské sekce dělnické internacionály Section française de l'Internationale ouvrière (SFIO)* a *Lidového republikánského hnutí Mouvement républicain populaire (MRP)*.¹²⁵ V centru pozornosti Gaillardovy vlády nadále zůstávalo Alžírsko. Ovšem v Alžírsku se mezi tím vymkla francovské vládě kontrola nad armádou. Francouzská armáda v Alžírsku ovládla nejen vojenskou správu, ale už i civilní správu a měla na své straně podporu veškerého francouzského obyvatelstva v Alžírsku.¹²⁶

V listopadu 1957 se podařilo prosadit v parlamentu rámcový zákon, ten uznával vlastní osobitost Alžírka, ale stále tuto zemi integrálně svazoval s Francií.¹²⁷ V prosinci se situací v Alžírsku opět zabývalo XII. zasedání Valného shromáždění OSN, které vyzvalo k zahájení jednání. Naskytl se možnost tuniského a marockého zprostředkování. Francouzské letectvo podniklo 8. února 1958 nálet na tuniské pohraniční město Sákíjat Sídí Júsuf, jelikož si armádní představitelé mysleli, že u tohoto města se nachází výcvikové středisko¹²⁸ alžírských Mudžáhidů. Bombardéry ale kromě výcvikového centra zasáhly i část města, ve kterém se shodou náhod nacházeli i pracovníci Mezinárodního

¹²² ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 184.

¹²³ Tamtéž, s. 184.

¹²⁴ KOLEKTIV, *Francouzští komunisté v boji proti válce v Alžírsku*, s. 7.

¹²⁵ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 183.

¹²⁶ Tamtéž, s. 184.

¹²⁷ OPLUŠTIL, V. *o francouzsko – africkém společenství*, s. 69.

¹²⁸ Mudžáhidové využívali výcviková střediska na území okolních států, Maroka a zvláště Tuniska.

červeného kříže. Při tomto náletu zahynulo 69 civilistů.¹²⁹ Tuniský prezident Burgíba podal stížnost Radě bezpečnosti OSN. Hrozilo nebezpečí, že vážná mezinárodní zápletka přeroste v účast dalších arabských zemí v alžírském konfliktu. Premiér Gaillard přijal proto nabídku USA a Velké Británie na zprostředkování, což ale vyvolalo obavy, že USA chtějí zmezinárodněním konfliktu vytlačit Francii ze severní Afriky. *Ultras* a armáda vystupňovali útoky proti vládě a spolu s gaullisty připravovali půdu pro návrat generála Charlese de Gaulla.

Dne 15. dubna 1958 Gaillardova vláda padla. Politicky rozdělená Francie stála na pokraji finančního a hospodářského zhroutilí. Prodloužení vojenské služby na 27 měsíců a povolání dalších záloh vyvolaly napětí v bilanci pracovních sil. Země se stále více dostávala do závislosti na USA. Začínal nezadržitelný pád čtvrté republiky. Proto opět došlo k výměně vlády. Novým ministerským předsedou se stal Pierre Pflimlin.

Ve stejné době o sobě dala vědět i generalita - dvě třetiny francouzské pozemní armády byly soustředěny v Alžírsku. V telegramu z 9. května 1958 vyjádřil vrchní vojenský velitel v Alžírsku generál Raoul Salan¹³⁰ znepokojení vojenských kruhů z případného jednání s povstanci. O několik dnů později, 13. května 1958 v době, kdy se v Paříži sešel parlament, aby hlasoval o důvěře Pflimlinově vládě, zorganizovali *ultras* a pravicově zaměřeni politici v Alžírsku ve spolupráci s velením alžírských koloniálních vojsk otevřený protivládní puč. Odmítli Pflimlinovu vládu a vyhlásili v Alžírsku všeobecnou stávkou do doby, dokud nepřevezme moc de Gaulle.¹³¹ S podporou generála Massy byl ustaven Výbor veřejného blaha, který uznal francouzskou politickou a vojenskou svrchovanost reprezentovanou generálem Salanem a Soustellem, jež v zápětí do Alžíru dorazil. Dne 15. května vystoupil generál de Gaulle s veřejným prohlášením „Alžírsko je francouzským územím, organicky spojeným s metropolí. Dnes a navždy.“¹³² Dodnes zůstává otevřenou otázkou, co tímto výrokem de Gaulle sledoval, zda uklidňoval vojáky a alžírské Francouze nebo uklidňoval obyvatele Francie. Poté svůj výrok zmírnil a pronesl neutrální řeč, která uklidnila i Alžírany „Věřím, že základem blížícího se řešení (...) se stane čestný charakter Alžírka a jeho spojení s metropolí. Věřím, že tento celek, který dotváří Sahara, se spojí ke společnému postu-

¹²⁹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 86.

¹³⁰ TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 41.

¹³¹ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 184.

¹³² TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 45.

pu.¹³³ To znamená že je ochoten převzít moc do svých rukou a zahájit v této záležitosti přímá jednání.

De Gaulle pro sebe otevřeně požadoval zvláštní plné moci, zdůrazňoval své osobní zásluhy a vystupoval jako nadstranická osobnost, jako jediný člověk, který může situaci zvládnout. Dne 24. května Pflimlinova vláda odstoupila. Dalšího dne se na poslance obrátil s poselstvím prezident Coty. Požadoval souhlas se jmenováním de Gaulla do čela vlády. V případě nesouhlasu hrozil Coty demisí.¹³⁴ Proto se stal Charles de Gaulle novým ministerským předsedou.

Vypracování nového návrhu ústavy a řešení obtížné ekonomické situace bylo bezesporu prvořadou politickou záležitostí, která očekávala de Gaulla, který 1. června 1958 převzal moc, nejdříve jako premiér a koncem roku i jako prezident Francie. Očekávalo se od něj vyřešení alžírské problematiky. Prakticky po celou dobu existence čtvrté republiky byla Francie vyčerpána nákladnými koloniálními válkami, z nichž ta poslední, v Alžírsku, přivedla zemi dokonce na pokraj občanské války.

De Gaulle slíbil uzavřít mír v Alžírsku do tří měsíců. Jeho řešení předpokládalo jisté změny v postavení Alžírska, vycházelo však z pojetí "francouzského Alžírska".¹³⁵ Je třeba si uvědomit, že de Gaulla vynesla k moci armáda působící v Alžírsku a *ultras*. Aby de Gaulle mohl opravdu vládnout, potřeboval se některých spojenců, kteří mu dopomohli k moci, zbavit¹³⁶, a je třeba si uvědomit to, že de Gaulle musel politicky kličkovat mezi různými skupinami, jež hájily své zájmy. Proto *ultras* brali jako zradu de Gaullovi dvojsmyslné výroky typu „Pochopil jsem vás“ nebo „Ať žije republika“. Spojení Alžírska s Francií tedy mělo v každém případě zůstat zachováno, byť ne v tak těsné podobě, jaké se domáhali *ultras*. Počátkem října 1958 při návštěvě Alžírska oznámil de Gaulle v Constantine svůj plán pětiletého ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje Alžírska financovaného Francií.¹³⁷ V průběhu několika dalších týdnů vystoupil generál s nabídkou na uzavření míru adresovanou alžírským politickým vůdcům. Prozatímní vláda Alžírské republiky (GPRA), francouzské nabídky odmítla. Bojové akce partyzánů zesílily, stav francouzských jednotek postupně vzrostl až na 800 000 mužů z toho bylo

¹³³ TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 44.

¹³⁴ Tamtéž, s. 45.

¹³⁵ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 194.

¹³⁶ Tamtéž, s. 189.

¹³⁷ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 88.

kupodivu na 150 000 původně zajatých a do francouzské armády znovu z donucení naverbovaných vojáků ALN.¹³⁸

Ve snaze nalézt politické a vojenské východisko z alžírské krize jmenovala francouzská vláda v prosinci 1958 nového generálního zmocněnce pro Alžírsko P. Delouvriera¹³⁹ a nového vrchního velitele francouzských vojsk generála M. Challe. Nová administrativa se snažila působit jednak ve smyslu constantinských návrhů, jednak vojenskými operacemi paralyzovat činnost vlastenců.

Situace vyžadovala rychlé řešení. V polovině září 1959 vystoupil de Gaulle s prohlášením, v němž přiznal Alžířanům právo na sebeurčení.¹⁴⁰ Vyzval bojovníky FLN, aby ukončili boje. Potom mělo následovat referendum, ve kterém by se Alžířané rozhodli pro jednu ze tří navrhovaných řešení: nezávislost, integrace s Francií a nebo federativně autonomní spojení s Francií.¹⁴¹

Představitelé alžírské prozatímní vlády uvítali změnu francouzského stanoviska a vyjádřili svou ochotu k dialogu. Ten však ztroskotal, když de Gaulle odmítl jednat s delegáty, které určila prozatímní vláda Alžírské republiky. Vláda totiž pověřila jedním Ben Bellu a čtyři další politiky unesené a uvězněné Francouzy v roce 1956.¹⁴² Nový de Gaullov přístup k alžírské otázce vyvolal v pravici rozkol. Za této situace se v říjnu 1959 obrátil prezident na francouzskou vládu v Alžírsku, aby vysvětlil nezbytnost politiky "sebeurčení", které mělo nastat po období několikaletého odkladu. Armádu se podařilo uklidnit,¹⁴³ generalita byla převážně uspokojena prezidentovým neokolonialistickým řešením, které slibovalo zachovat francouzskou přítomnost také v příštím, samostatném Alžírsku. Extrémní pravice ale takový postup odmítala.

Nespokojenost krajní pravice a evropských kolonistů s novou de Gaullovou politikou vůči Alžírsku vyvrcholila v "týdnu barikád", mezi 24. lednem a 1. únorem roku 1960,¹⁴⁴ novým protiválečným pučem v Alžírsku. Pučistům se nepodařilo získat na svou stranu armádu, která nadále podporovala prezidenta. *Ultras* zůstali osamoceni. Ve Francii byla na protest proti puči vyhlášena všeobecná generální stávka již se zúčastnilo skoro 12 miliónů lidí. Po zásahu armády byli pučisté rozehnáni, většina organizátorů uprch-

¹³⁸ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 90.

¹³⁹ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 204.

¹⁴⁰ TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 47.

¹⁴¹ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 204.

¹⁴² AGULHON, M. *De Gaulle Dějiny, symbol, mýtus*, s.16.

¹⁴³ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 204.

¹⁴⁴ TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 48.

la do Španělska. Počátkem roku 1960 odhlasoval parlament vládě nové zvláštní plné moci na období jednoho roku.

Vystoupení pučistů přimělo de Gaulla k nové cestě do Alžírsku. V průběhu návštěvy ve vojenských posádkách kladl prezident důraz na nezbytnost úplného vítězství francouzských zbraní¹⁴⁵ a na právo Francie zachovat svou přítomnost v Alžírsku. Koncem června 1960 došlo k prvním kontaktům mezi představiteli FLN a francouzskými zástupci, jednání však rychle ztroskotalo.¹⁴⁶ Francouzi odmítali jednat o politických otázkách a trvali jen na dohodě o zastavení palby. Naděje na kolonialistické řešení se zjevně rozplývaly.

V listopadu 1960 oznámil de Gaulle, že počátkem ledna příštího roku bude o alžírské otázce uspořádáno referendum na bázi sebeurčení. V prosinci 1960 se pak opět vydal do severní Afriky. Jeho návštěva byla příčinou bouřlivých manifestací evropských kolonistů, jež vyvolaly protestní demonstrace domácího obyvatelstva¹⁴⁷ a následné represe francouzských *paras*. Téhož měsíce přijalo XV. zasedání Valného shromáždění OSN rezoluci uznávající právo alžírského lidu na nezávislost.

Referendum o alžírské politice de Gaulla proběhlo 8. ledna 1961, přičemž 75 % voličů podpořilo prezidentovy záměry v Alžírsku.¹⁴⁸ Koncem ledna došlo k první kontaktům se zástupci alžírské prozatímní vlády o zahájení jednání týkajících se vztahu "alžírského Alžírsku" k Francii. O měsíc později došlo ve Švýcarsku k tajným schůzkám mezi zástupci GPRA a Francouzi.¹⁴⁹ Koncem března bylo oficiálně oznámeno, že 7. dubna 1961 bude v Evianu zahájeno jednání mezi Francií a zástupci FLN, alžírská prozatímní vláda ale na poslední chvíli účast odřekla.

Mezitím došlo v Alžírsku po lednovém referendu k výměně francouzského politického i vojenského vedení. Když v polovině dubna 1961 potvrdil de Gaulle, že Francie nikterak nehodlá klást překážky alžírské suverenitě, dosáhla nespokojenost vojenských špiček v Alžírsku svého vrcholu. Roztrpčení generálové, nespokojeni s vládní politikou a rozčarováni prezidentovou zradou vyvolali 22. dubna 1961 v Alžíru další puč, tentokrát se vzbouřila armáda. Vojenským převratem chtěli pučisté zabránit

¹⁴⁵ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 207.

¹⁴⁶ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 43.

¹⁴⁷ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 92.

¹⁴⁸ TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 49.

¹⁴⁹ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 92.

dalšímu vyjednávání s představiteli FLN. V čele vzpoury stáli generálové Maurice Challe, Edmond Jouhaud, André Zeller a Raoul Salan.¹⁵⁰ Prezident de Gaulle ostře vystoupil proti pučistům a jeho proslulý projev, „Nařizuji použít všechna prostředky, abychom těmto lidem zatarasili cestu (...). Zakazuji kterémukoliv Francouzovi, a zvláště kterémukoliv vojákovi, aby plnil jejich rozkazy (...).“¹⁵¹ v něm sebe ztotožnil s Francií a vyzval řadové vojáky, aby mu zůstávali věrni a zatkli své zrádné velitele. Nezůstal nevyslyšen. Vzpoura vysokých velitelů neměla velký ohlas ani mezi nižšími důstojníky, ani mezi mužstvem. Po třech dnech se v Alžírsku vylodila loajální námořní pěchota a obnovila pořádek. Generálové Challe a Zeller byli zatčeni, další pučisté utekli do zahraničí. Z jejich iniciativy vznikla pod velením generála Salana, Organizace tajné armády (OAS), která v následujících měsících organizovala politický teror v Alžírsku i v samotné Francii. K OAS se přidala také většina legionářů působících v Alžírsku,¹⁵² proto se Légion Etrangère ocitla v nemilosti a její bojová zástava nezavládla na žádné vojenské přehlídce.

Ve druhé polovině května 1961 byla zahájena dlouho očekávaná jednání v Evianu, na francouzsko-švýcarských hranicích. Zhruba po měsíci byla ale opět přerušena, neboť Francouzi požadovali oddělení Sahary od Alžírsku.¹⁵³ Ve druhé polovině července byla jednání obnovena v Lugrinu. Léto a podzim roku 1961 proběhly ve znamení zvýšené aktivity OAS, která, ač postavena mimo zákon, se snažila zabránit dohodě mezi vládou a alžírskými vlastenci, ale mírové rozhovory zastavit nedokázala.¹⁵⁴ v říjnu 1961 byly navázány nové kontakty, které vyvrcholily závěrečnou konferencí v Evianu 17.-18. března 1962. Byla přijata dohoda o zastavení palby a podepsána dohoda o podmínkách alžírské nezávislosti.¹⁵⁵ Následujícího dne v poledne byly po téměř sedmi a půl letech zastaveny boje.

Koncem března 1962 po podepsání Evianských dohod, zvýšila svoji teroristickou aktivitu OAS. Její akce, namířené především proti arabskému obyvatelstvu, byly motivovány snahou vyvolat nové boje.¹⁵⁶ Teror OAS neustal ani ve Francii, nechyběly ani opakované pokusy o atentát na de Gaulla - nejznámější pokus se odehrál v srpnu

¹⁵⁰ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 207.

¹⁵¹ TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 49.

¹⁵² MACDONALD, P. *Cizinecká legie*, s. 116.

¹⁵³ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 43.

¹⁵⁴ TARABA, L. *Charles de Gaulle*, s. 49.

¹⁵⁵ BERÁNEK, Z. *Alžírsko*, s. 94.

¹⁵⁶ FILIP, J. *Alžírsko*, s. 44.

1962 u Petit-Clamart.¹⁵⁷ Nicméně po vlně demonstrací proti činnosti OAS, po selhání pokusů strhnout na svou stranu armádu a po zatčení předáků teroristů byla OAS v průběhu roku 1962 prakticky zneškodněna.

Manifestačním souhlasem francouzských voličů a obsahem Evianských dohod se stalo referendum z 8. dubna 1962. Pro prezidentskou politiku se vyslovalo 91 % Francouzů.¹⁵⁸ Zůstaly sice ekonomické a politické problémy spjaté s masovou repatriací alžírských Francouzů - do konce roku 1962 klesl počet francouzských usedlíků v Alžírsku na 200 000,¹⁵⁹ samotný konflikt byl ale vyřešen.

¹⁵⁷ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 210.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 199.

¹⁵⁹ ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*, s. 199.

Závěr

Alžírsko bylo vždy bráno jako součást Francie, protože se do této země přistěhovalo mnoho francouzských osadníků. Skoupili velkou část úrodné půdy a zdejší obyvatelstvo používali jako levnou pracovní sílu na svých panstvích. Zákony byly šité na míru těmto osadníkům a Alžířané byli těmito zákony znevýhodňováni. Proto, když se Alžířané snažili osamostatnit, byli osadníci silně proti. Francouzští politici se samozřejmě postavili za své občany žijící v Alžírsku, jelikož měli strach, že by přišli o finanční příjmy a přísun nerostného bohatství z této země. Těmito důvody také zdůvodňovali francouzské veřejnosti, jak je pro Francii důležité, a samozřejmě i pro její občany, aby Alžírsko zůstalo integrální součástí jejich státu.

Alžířané pochopili, že si vlastní nezávislost musí vybojovat. Proto vznikla alžírsko-francouzská válka, která trvala osm let. Za tuto dobu se obě země finančně vyčerpaly a v obou zemích docházelo k velkým politickým změnám.

V Alžírsku vznikl národně osvobozenecský boj za samostatnost státu, ve kterém budou mít všichni stejná práva, tento boj podporovali všichni Alžířané a dokonce na něj přispívali. Bojovníci za svobodu, ať už politici či vojáci, byli u alžírských civilistů velmi oblíbeni. Civilisté pomáhali bojovníkům s všemožnými věcmi. Celý alžírský národ byl jednotný v tom za co bojuje a čeho chce dosáhnout. A tímto cílem byl jejich vlastní nezávislý stát. Alžířané chtěli vybudovat stát, v kterém budou mít všechny náboženské i národnostní skupiny stejná občanská práva. V průběhu války se z Alžířska stal stát, jehož nezávislost byla podporována řadou nejen arabských zemí. Organizace a struktura vnitřního aparátu se neustále zlepšovala a vyvíjela. Novému státu chyběla už jen nezávislost.

Ve Francii se střídaly vlády velmi rychle, dokonce se vyměnila čtvrtá republika za pátou, protože žádná vláda nebyla schopná vyřešit alžírský problém. Každá francouzská vláda se snažila, aby si veřejnost myslela, že udržení Alžířska je pro Francii nezbytné. Vláda tuto podporu Francouzů získávala propagandou, nejdříve to byla potřeba alžírského nerostného bohatství a poté přes média vyvolávala v občanech strach z Alžířanů. Média vykreslovala Alžířany jako náboženské fanatiky, kteří neváhají zaútočit na bezbranné francouzské občany v Alžírsku a popřípadě i ve Francii. S tím, že toto útočení je vyvoláno muslimským náboženstvím a snahou o šíření islámu.

V průběhu konfliktu se začalo veřejné myšlení francouzských občanů ve Francii měnit, dotýkala se jich zhoršující životní situace, zapříčiněná stále vyššími výdaji na

válku. Proto se pomalu ozývaly požadavky na rychlé ukončení války. I francouzští politici byli stále pod větším tlakem. Na jedné straně na ně tlačila veřejnost ve Francii a na druhé francouzská veřejnost v Alžírsku a armáda, která se nechtěla vzdát za žádnou cenu. Francouzští politici začali jednat, aby spor ukončili, ale snažili se stanovovat takové podmínky, které by vyhovovali Francii a francouzským osadníkům. To už byl ale aparát státotvornosti Alžírsku tak rozběhnut, že na žádné ústupky nechtěl přistoupit. Takže po dlouhé době, zesílených bojů a politických intrik, Francie ustoupila a umožnila Alžírsku, aby se stalo samostatné.

Psaní bakalářské práce pro mě bylo v mnoha ohledech přínosné. Zlepšilo to moje vnímání a porozumění politickým situacím nejen v tuzemsku, ale i v zahraničí, jelikož mi toto téma značně rozšířilo přehled událostí.

Toto téma jsem nazval aktuálním, jelikož zákulisní politické boje se budou dít stále, ať už na poli jednoho státu tak i v mezinárodní oblasti. Co se týče zkoumání dějin Alžírsku, rozhodně bych rád navázal na tuto práci dalším hledáním a osvětlováním událostí, které se v této zemi stali po skončení války. Pakliže pochopíme dekolonizaci jednoho muslimského státu a pochopíme i jeho následující vývoj, můžeme najít odpovědi na otázky dnešní muslimské problematiky, ať už spojené s jejich jednáním, tak spojené i s jejich přistěhovalectvím do zemí Evropy.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

AGULHON, M. *De Gaulle dějiny, symbol, mýtus*. Praha: Lidové noviny, 2005. ISBN 80-7106-996-5.

BERÁNEK, Z. *Alžírsko*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-335-0.

BURGAT, F. *Face to face with Political Islam*. London: I.B. Tauris, 2003. ISBN 1-86064-213-6.

ČAPEK, M. *2696dní alžírské války*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1962. ISBN nevedeno.

DARBOIS, D.; VIGNEAU, P. *Alžírské drama*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961. ISBN nevedeno.

FERRO, M. *Dějiny Francie*. Praha: Lidové noviny, 2006. ISBN 80-7106-888-8.

FILIP, J. a kol. *Alžírsko*. Praha: Institut zahraničního obchodu/ČTK-Pressfoto, 1980. ISBN nevedeno.

GOMBÁR, E. *Moderní dějiny islámských zemí*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-599-4.

ILIFE, J. *Afrika a Afričané*. Praha: Vyšehrad, 2001. ISBN 80-7021-468-6.

KEPEL, G. *Boží pomsta*. Brno: Atlantis, 1996. ISBN 80-7108-120-5.

KEPEL, G. *Fitna guerre au coeur de l'islam, Mesnil-sur-l'Estrée*. Paris: Gallimard, 2004. ISBN 2-07-071297-4.

KOVÁŘ, J. *Islám a muslimské země*. Praha: Svoboda 1984. ISBN nevedeno.

KROPÁČEK, L. *Islámský fundamentalismus*. Praha: Vyšehrad, 1996. ISBN 80-7021-168-7.

KUDRNA, J. *Dějiny Francie*. Praha: Svoboda, 1988. ISBN nevedeno.

MACDONALD, P. *Cizinecká legie*. Český Těšín: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-206-0714-5.

OPLUŠTIL, V. *o francouzsko-africkém společenství*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1963. ISBN nevedeno.

OPLUŠTIL, V. *Zákruty alžírské revoluce*. Praha: Svoboda, 1966. ISBN nevedeno.

PAVLICOVÁ, H.; HORYNA, B. (eds.) *Judaismus křesťanství islám*. 2. podstatně přeprac. a rozš. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2003. ISBN 80-7182-165-9.

PONS, M. *Noční jízda*. Praha: Naše vojsko, Praha, 1963. IBSN neuvedeno.

PRIESTEROVÁ, E. *Alžírsko nultá hodina*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1961. IBSN neuvedeno.

RAHAL, M. *Ali Boumendjel (1919-1957): Une affaire française. Une histoire algérienne*. Paris: Les Belles Lettres, 2010. IBSN 978-2-251-90005-6.

ROY, J. *Hřmění osudu*. Praha: Naše vojsko, 1985. IBSN neuvedeno.

Studijní materiály (zpracoval Jan Vraný), Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1970.

TARABA, L. *Charles de Gaulle*. Praha: Horizont, 1990. IBSN 80-7012-039-8.

TOURNOUX, J.-R. *Secres d'état: Dien Hier Phu, Les Paras, L'Algérie, L'affaire, Ben Bella*. Paris: Plon, 1960. IBSN neuvedeno.

ZVADA, J. *Dějiny politických bojů ve Francii 1940-1975*. Praha: Svoboda, 1977. IBSN neuvedeno.

Prameny

Dokumenty k politickému vývoji Afriky: dokumenty z konferencí. Praha: Svoboda, 1968. IBSN neuvedeno.

Francouzští komunisté v boji proti válce v Alžírsku. Praha: Rudé právo, 1961. IBSN neuvedeno.

Elektronické zdroje

Algerie livres [online]. © Posl. úpravy 29.11.2010, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <http://www.algerie-livres.com/default.asp?page=actu&num_actu=11292010121821%20PM>.

Greece map [online]. © Posl. úpravy neuvedeny, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.greece-map.net/africa/algeria-map.htm>>.

Libre America [online]. © posl. úpravy 24.11. 2008, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.libreamerica.com/home>>.

Nations online [online]. © Posl. úpravy neuvedeny [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.nationsonline.org/oneworld/History/Algeria-history.htm>>.

RAK, M. *Ben Bella, Ahmed*. *Válka.cz* [online]. Posl. úpravy 29.6.2006, [cit. 2011-03-08]. Dostupné na WWW: <<http://forum.valka.cz/viewtopic.php/title/Ben-Bella-Ahmed/t/42041>>. ISSN 1803-4306.

Relax lidovky [online]. © Posl. úpravy 29.10. 2009, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <http://relax.lidovky.cz/nemate-tu-co-delat-rekl-de-gaulle-britskemu-vojakovi-fyz-/ln-zajimavosti.asp?c=A091029_225651_ln-zajimavosti_vsl>.

The quietu [online]. © posl. úpravy 23.1. 2009, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://thequietus.com/articles/01037-valkyrie-review?page=5>>.

Seznam použitých zkratk

ALN - Armée de Libération National algérienne - Název národně osvobozené armády alžírského lidu

CCE - Comité de Coordination et d'Exécution - Koordinační a výkonný výbor

CNRA - Conseil National de la Révolution Algérienne - Národní rada alžírské revoluce

CRUA - Comité Revolutionarie d'Unité et d'Atiction - Výbor šesti / Revoluční výbor jednoty a akce

FLN - Front de Liberation National - Fronta národního osvobození / Revoluční organizace alžírského lidu

GPRA - Gouvernement Provisoire de la République Algérienne - Prozatímní vláda Alžírské republiky

MRP - Mouvement républicain populaire - Lidové republikánské hnutí

MTLD - Mouvement pour le Triomphe des Libertés Démocratiques - Hnutí za vítězství demokratických svobod

OAS - Organisation armée secrète - Organizace tajné armády

OS - Organisation spéciale - Polovojenská tajná organizace

OSN - Organizace spojených národů

PPA - Parti du peuple Algérien - Strany alžírského lidu, zakázané francouzskou vládou demokratických svobod

SFIO - Section française de l'Internationale ouvrière - Francouzská sekce dělnické internacionály

UDMA - Union démocratique du Manifeste algérien - Demokratická unie Alžírského manifestu

Seznam příloh

Příloha I.

1. Mapa Alžírsko - fotografie
2. Ferhat Abbas - fotografie
3. Ahmed Ben Bella - fotografie
4. Charles de Gaulle - fotografie
5. Francouzská armáda procházející městem Alžír - fotografie
6. uprchlíci opouštějící Alžírsko - fotografie

Příloha I.

1. Mapa Alžírsko s vyznačenými městy¹⁶⁰

2. Ferhat Abbas¹⁶¹

¹⁶⁰ Převzato z *Greece map* [online]. © 2008 Posl. úpravy neuvedeny [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.greece-map.net/africa/algeria-map.htm>>.

¹⁶¹ Převzato z *Algerie livres* [online]. © Posl. úpravy 29.11.2010, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <http://www.algerie-livres.com/default.asp?page=actu&num_actu=11292010121821%20PM>.

3. Ahmed Ben Bella¹⁶²

4. Charles de Gaulle¹⁶³

¹⁶² Převzato z *Nations online* [online]. © 2009, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.nationsonline.org/oneworld/History/Algeria-history.htm>>.

¹⁶³ Převzato z *Relax lidovky* [online]. © Posl. úpravy 29.10. 2009, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <http://relax.lidovky.cz/nemate-tu-co-delat-rekl-de-gaulle-britskemu-vojakovi-fyz-/ln-zajimavosti.asp?c=A091029_225651_ln-zajimavosti_vsl>.

5. Francouzská armáda procházející městem Alžír v roce 1957¹⁶⁴

6. Uprchlíci opouštějící Alžírsko¹⁶⁵

¹⁶⁴ Převzato z *The quietus* [online]. © posl. úpravy 23.1. 2009, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://thequietus.com/articles/01037-valkyrie-review?page=5>>.

¹⁶⁵ Převzato z *Libre America* [online]. © posl. úpravy 24.11. 2008, [cit. 2011-03-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.libreamerica.com/home>>.

Abstrakt

ŠEBEK, P. *Francouzská propaganda versus alžírský národně osvobozenecký boj*. České Budějovice 2011. Bakalářská práce. Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra filosofie a religionistiky. Vedoucí práce Martin Klapetek.

Klíčová slova: Kolonialismus, dekolonizace, francouzské kolonie, Afrika, Alžírsko, islám, Francie, osvobozenecký boj, propaganda, Ferhat Abbas, Ahmed Ben Bella, Charles de Gaulle.

Práce se zabývá srovnáním dvou pohledů na alžírský osvobozenecký boj. Jeden pohled je snaha o samostatnost Alžírského státu a postup o získání této nezávislosti a druhý pohled je učiněn z hlediska koloniálního státu a jeho snaha o neodloučení této kolonie. První kapitola ukazuje, jak se islám dostal na alžírské území a také se věnuje stručné historii Alžírsko do období, než se Alžírsko stane francouzskou kolonií. Následující kapitola seznamuje s hlavními politickými vůdci alžírského boje za nezávislost. Třetí a čtvrtá kapitola ukazuje rozdílné pohledy, alžírský a francouzský, na alžírsko národně osvobozenecký boj.

Abstract

French Propaganda versus Algerian national liberation war.

Key words: Colonialism, decolonization, the French colonies, Africa, Algeria, islam, France, the liberation war, propaganda, Ferhat Abbas, Ahmed Ben Bella, Charles de Gaulle.

This thesis deals with comparison of two views on algerian liberation war. The first view shows an effort to get Algeria independent and its progress and the second one is made form the perspective of a colonial state and its effort to not lose this colony. First chapter shows how Islam got into the algerian land and it also presents the short history of Algeria until Algeria becomes a french colony. The following chapter introduces the main politic leaders of algerian liberation war. Third and fourth chapter shows different opinions, algerian and french, on the Algerian national liberation war.